

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У РОЗВИТКУ МАЖНАРОДНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Ругаль О. Г., студент, ФММ

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Петренко К. В., к. е. н., доцент

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

rugaloleksandr@gmail.com

У сучасному глобалізованому світі наука, освіта, технології та інновації стали рушійними силами соціально-економічного прогресу та важливою складовою співробітництва між країнами. Міжнародне науково-технічне співробітництво (МНТС) сприяє обміну знаннями, технологіями та ресурсами, що, у свою чергу, підвищує конкурентоспроможність національних економік та сприяє вирішенню глобальних проблем людства.

Роль держави у розвитку МНТС є ключовою, оскільки саме вона визначає пріоритети науково-технічної політики, забезпечує фінансування та створює сприятливі умови для міжнародної співпраці. Державні пріоритети в науково-технічній сфері та у сфері міжнародного співробітництва відіграють важливу роль у формуванні ефективної стратегії розвитку країни.

В Україні міжнародне науково-технічне співробітництво здійснюється з понад 50 країнами світу, включаючи держави Європи, Америки, Азії та Африки. На сьогодні Україна є стороною понад 5 тисяч діючих двосторонніх договорів у сфері науково-технічної діяльності.

В Україні стратегічне планування у цій сфері здійснюється через низку державних програм та концепцій, спрямованих на стимулювання інноваційної діяльності та міжнародного співробітництва. Зокрема, ухвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року визначає основні вектори інтеграції України в міжнародний науково-технічний простір.

Ефективне міжнародне науково-технічне співробітництво неможливе без належної законодавчої бази та участі держави в міжнародних угодах. Україна є стороною понад 5 тисяч діючих двосторонніх договорів у сфері науково-технічної діяльності, що охоплюють співпрацю з більш ніж 50 країнами світу. Ці угоди створюють правові підстави для спільних досліджень, обміну технологіями та реалізації інноваційних проєктів. Крім того, участь України в міжнародних науково-технологічних програмах сприяє інтеграції в європейський та світовий науковий простір. Фінансова підтримка з боку держави є критично важливою для розвитку науки та технологій. В Україні одним із ключових інструментів державного фінансування наукових досліджень є Національний фонд досліджень України (НФДУ). НФДУ здійснює відбір та фінансування на конкурсних засадах наукових проєктів із проведення фундаментальних та прикладних досліджень за всіма галузями науки. Зокрема, у 2025 році, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №28 від 14 січня 2025 року, було встановлено порядок розподілу коштів для підтримки пріоритетних наукових напрямів, а також науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів та наукових установ. Однак, незважаючи на ці зусилля, рівень фінансування науки в Україні залишається недостатнім порівняно з провідними країнами світу. Наприклад, у 2024 році витрати на науку становили лише 0,5% від ВВП, тоді як у розвинених країнах цей показник перевищує 2%. Така ситуація вимагає подальшого збільшення інвестицій у наукову сферу та розробки механізмів ефективного використання коштів.

Загалом, держава, через формування стратегій, законодавче регулювання та фінансування, відіграє визначальну роль у розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, створюючи умови для інтеграції національної науки у світовий контекст та підвищення її конкурентоспроможності.

Держава активно підтримує наукові дослідження та інновації через різноманітні грантові програми. Однією з ключових установ, що здійснює таку підтримку, є Національний фонд досліджень України (НФДУ). НФДУ на конкурсній основі фінансує фундаментальні та прикладні наукові дослідження, спрямовані на розвиток науки та техніки в Україні. Зокрема, у 2025 році НФДУ оголосив конкурс «Наука для зміцнення обороноздатності і національної безпеки України», метою якого є підтримка досліджень, що сприяють підвищенню обороноздатності країни.

Крім того, існують гранти Президента України для підтримки наукових досліджень молодих учених. Наприклад, кандидати наук віком до 30 років можуть отримати гранти розміром 60 000 грн, докторанти до 33 років — 75 000 грн, а доктори наук до 35 років — 90 000 грн. [1]

Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями для розвитку науково-технічного потенціалу. Зокрема, участь у програмах Європейського Союзу, таких як «Горизонт Європа», відкриває можливості для українських науковців отримувати фінансування на спільні дослідження з європейськими партнерами. Також співпраця з ООН та ЮНЕСКО сприяє інтеграції української науки у світовий контекст та обміну досвідом з міжнародною спільнотою.

Для стимулювання інноваційної діяльності держава може застосовувати податкові пільги для компаній, які здійснюють науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Наприклад, у багатьох країнах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) податкові стимули сприяють зростанню обсягів виконаних НДДКР на рівні 50–90%.

В Україні також існують ініціативи щодо запровадження податкових механізмів стимулювання інноваційної діяльності. Зокрема, правовий режим для ІТ-бізнесу «Дія.City» передбачає вигідні податкові умови для ІТ-компаній, які займаються дослідженнями та розробками в ІТ та телекомунікаційних сферах. Резиденти «Дія.City» мають доступ до спеціального корпоративного податку, нової форми співпраці між компанією та ІТ-спеціалістами, а також інструментів венчурного інвестування.

Загалом, поєднання грантової підтримки, міжнародної співпраці та податкових стимулів створює сприятливі умови для розвитку науково-технічного потенціалу України та інтеграції вітчизняної науки у світовий науковий простір.

Європейський Союз активно підтримує міжнародне науково-технічне співробітництво через різноманітні програми, серед яких особливе місце займають «Горизонт Європа» (Horizon Europe) та EUREKA.[2]

«Горизонт Європа» — це дев'ята рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій, яка діє в період з 2021 по 2027 роки з загальним бюджетом 95,5 мільярдів євро. Її основна мета — зміцнення науково-технічної бази ЄС та сприяння інноваціям для вирішення глобальних викликів. Програма охоплює широкий спектр напрямів, включаючи охорону здоров'я, цифрові технології, клімат та енергетику. Українські науковці та організації мають можливість брати участь у цій програмі, що відкриває доступ до фінансування та співпраці з європейськими партнерами. [3]

Українські науковці та організації залучені до програми «Горизонт Європа», що відкриває можливості для спільних досліджень та доступу до передових технологій. Крім того, Україна є членом EUREKA, що дозволяє реалізовувати спільні інноваційні проекти з європейськими партнерами. Участь у цих програмах сприяє інтеграції української науки у світовий науковий простір та підвищенню її конкурентоспроможності.

Загалом, успішні приклади державного сприяння міжнародному науково-технічному співробітництву демонструють важливість стратегічного підходу, належного фінансування та активної міжнародної взаємодії для розвитку науки та інновацій.

Одним із ключових механізмів державного впливу є формування національної стратегії науково-технічного розвитку, яка визначає пріоритетні напрями досліджень, встановлює цілі та завдання міжнародного партнерства та забезпечує інтеграцію національної науки у світову систему. Важливу роль відіграє також законодавче регулювання та укладання міжнародних угод, які створюють сприятливі умови для співпраці між країнами, дослідницькими установами та технологічними компаніями.

Серед основних інструментів державної підтримки міжнародного науково-технічного співробітництва можна виділити грантові програми та державне фінансування наукових досліджень, що сприяє розвитку новітніх технологій та інновацій. Співпраця з міжнародними

організаціями, такими як ЄС, ООН, ЮНЕСКО, дозволяє країнам брати участь у масштабних наукових ініціативах, отримувати доступ до передових розробок та залучати додаткові ресурси. Окрім цього, податкові стимули для компаній, що займаються науковими дослідженнями, є ефективним способом стимулювання інноваційної діяльності.

Практичні приклади міжнародного наукового співробітництва свідчать про значну роль держави у цьому процесі. Програми ЄС, такі як Horizon Europe та EUREKA, демонструють успішність європейського підходу до підтримки науки та інновацій. Державна політика США спрямована на поєднання державного фінансування з приватними інвестиціями, що сприяє ефективному розвитку технологічного сектору. Україна, своєю чергою, активно розвиває міжнародне наукове співробітництво, беручи участь у зазначених програмах та співпрацюючи з провідними науковими центрами світу.

Таким чином, міжнародне науково-технічне співробітництво є важливим фактором розвитку науки та економіки. Держава відіграє ключову роль у створенні сприятливих умов для такої співпраці, забезпечуючи фінансування, законодавче регулювання та стратегічне управління. Успішний розвиток цього напрямку вимагає активної взаємодії між державним сектором, науковими установами та бізнесом, що дозволяє досягати значних результатів у сфері інновацій та технологічного прогресу.

Література:

1. Національний фонд досліджень України. Порядок фінансування. URL: <https://nrfu.org.ua/grantees/financing-procedure/>
2. Європейська комісія. Horizon Europe – the EU's funding programme for research and innovation. URL: https://commission.europa.eu/funding-tenders/find-funding/eu-funding-programmes/horizon-europe_en
3. Офіс Горизонт Європа в Україні. Програма Горизонт Європа. URL: <https://horizon-europe.org.ua/uk/about-he/he-programme/>